

mészetes útvonalait, egyszersmind megvetették alapját az új haza gazdasági, etnikai és politikai egységének. Ugyancsak a honfoglaláskor követett települési elvek döntöttek a magyarság sorsában azon a téren is, hogy a későbbi bevándorlók az ő gazdasági fölényét a mezőgazdaságra hivatott országban soha nem tudták elvitatni.

Hóman írói készsége mellett a legmagasabb tudományos színvonal sem akadály a gondolatfűzés és előadás világosságának, sőt könyvedességének. Tehát újabb történet-tudományunknak ez a kiváló terméke külső jelességeivel széles körben szerezhethet magának olvasóközönséget. *Pais Dezső.*

Fábián Ernő: A Feketeréz alatt. Az utóbbi évek regénytermésénél általában azt tapasztaltuk, hogy a legtöbb mű cselekvénytelenségben szenved, vagy a legjobb esetben is csak elnyújtott novella. E regény ellen nem lehetne ily kifogást emelni. Ha az olvasónak el kellene mondania a történetet, hamarosan zavarba jutna, hogy hol is kezdje a láncszemek összerakását. Lakó Nagy Mihály uram gyermekkorában nagy reményekkel indult az életnek, de a célnál mindig megelőzték mások. A nyomorúságban egyszer bűnös útra tévedt s bosszút akart állani az embereken. Éhes lett a földre, az aranyra. Régóta suttogják felőle, sőt a felesége is sejtí, hogy nem igaz úton gyarapszik a ládában az aranyhalmaz, de bizonyítani nem tud senki semmit. Egyetlen leányát gonosz társához, a hajómolnárhoz akarja erőltetni, noha a leány szívében egy más regény képe van elrejtve, aki elindul a Maroson felfelé, hogy levezesse a hatalmas tutajsort a vizen. Veszélyes út, mert a tutajoknak egy örvény felett kell végigjőnniük a hajómalom és egy szikla között s majd minden évben szerencsétlenség történik ott. Szétzúzódnak a tutajok s a kárvallottaktól Lakó Nagy Mihály szokta összevásárolni potom árért a tutajroncsokat, hogy azután ő maga jó árért értékesítse. Persze a szerencsétlenségben a két bűnös keze is benne van. Most is várják a tutajokat, de az utolsó pillanatban összevesznek, s Nagy Mihály a molnárt behajítja a malom kerekéi

közé. A tutajok azonban mégis összeütköznek a vízre eresztett malommal s a rázkódás ereje Nagy Mihályt is odacsapja a sziklához. Istenhez térve hal meg a bűnös, miután a már-már elveszettnek hitt fiatalok megtalálják egymást.

A regény szerint Nagy Mihály uram Marosremetén él. Róla, hasonló lelkialkatú cimborájáról, a molnárról s még vagy két falusi alakról, különösen a pár vonással is pompásan élénkített szótlan öregbéresről el is hisszük ezt, de az alakok nagy része — s ez a regény főhibája — Jókai regényeiből kelt életre. Az alispán, a hajdú, az *aranyember* életét élő örmény kereskedő, az önfeláldozó botosispán, mind régi ismerőünk. Éppígy Jókaitól van kölcsönvéve a romantika teljes fegyvertára, benne a nevezetes gulyavadió kalapzsír.

A romantizmus nyújtotta lehetőségek kiaknázásában a szerző sem mértéket, sem határt nem ismer. Lépten-nyomon élénk bukkann a véletlen s irányítja az események folyását. A mozdírák hatásaira vélünk ráismerni abban a módban, ahogyan a főhős korábbi életét, mely egyharmadrészét megtölti a könyvnek, vízió alakjában pergeti le előttünk.

Minden hibája ellenére sem értéktelen terméke ez a regény a romantikus iránynak. Néhány mellék-alakjában és jelenetében láthatjuk, hogy a szerző elég mintázóerővel és rajzolókészséggel bír. Érteke a regénynek a jeles mesemondóképesség, az itt-ott felcsillanó egészesség, jóízű humor s a nyelv, mely a nehezebb feladatokkal is ügyesen meg tud birkózni, úgy hogy varázssal és reménnyel tekinthetünk az író jövője elé. —*rt.*

Levéltári Közlemények. A trianoni béke ellenére anyagi erejét majdnem meghaladó kultúrmunkát véggez a magyarság, hogy fenntarthassa az egyetemes műveltség tereén kivívott régi pozícióját. Ez azonban lehetetlen volna előrelátó, egységes, és szabatosan körvonalazott program nélkül. A Klebelsberg-féle történetirodalmi programnak, melyet a „Napkelet” márciusi száma „Gyűjteményegyetem és Történelmi Társulat” címen ismertetett, egyik pontját

váltja valóra a most megindult „Levéltári Közlemények“. E folyóirat a magyar levéltáru gy szolgálata, mi főképp a hazai levéltárak történetének és anyagának ismertetésében és a külföldön lappangó magyar vonatkozású anyagnak felkutatásában merül ki. Egyébként a Közlemények részint az időközben megszünt Történelmi Tárt pótolja, részint pedig a Történelmi Társulat „Századok“ című folyóiratát van hivatva mentesíteni a kimondottan szakszerű tudományos értekezések közlése alól. Míg tehát a Századok a művelt nagyközönség és a történetbuvárok együttes érdekét szolgálja, addig a Levéltári Közlemények mindenekelőtt a történettudósok érdeklődését kívánja felkelteni. Az egyelőre negyedévenként megjelenő folyóirat szerkesztője Csánki Dezső, az Országos Levéltár főigazgatója, kinek személye és tudományos multja a folyóirat jövőjének biztos záloga. Beköszöntőjében a magyar történetírás elmúlt 50 évének eredményeit és hiányait vázolván, megjelöli és körülhatárolja a Közlemények célját és fentjelzett működési körét.

A célnak megfelelő tartalommal indul útjára a szép kiállítású, új folyóirat. Szakszerű ismertetését mellőzve, csak anyagának és eredményeinek gazdaságára kívánjuk a figyelmet felhívni. Hazai levéltáraink közül foglalkozik az Országos Levéltárnak 1875-ben bevégzett felállításával (Miskolcay Gy.), Zólyom vármegye levéltárának ismertetésével (Föglein A.) pedig becses szolgálatot tesz az egyetemes magyar történetírásnak. A bécsi udvari kamarai levéltár beosztásának közléseivel (Eckhart F.) felhívja figyelmünket az ott rejlő — főleg gazdaságtörténetünk szempontjából megbecsilhetetlen értékű gazdag anyagra. A párizsi levéltárban végzett legújabb kutatások nyomán különösen a XVI. és XVII. századi török-magyar kapcsolatokra mutat rá, melyekre nézve a konstantinápolyi francia követek jelentései tartalmaznak értékes adatokat. (Hobub I.). Jelen politikai viszonyainkat közelről érdeklő oklevélregeszta kb mutatja be Hunyadi János kormányzóí hatáskörét (Hajnal). A Nádasdy-levelezés 1531—49 évekbeli darabjainak közlése mintaképül

szolgálhat arra, miként lehet történetbuvárok és nyelvészek igényeinek egyaránt eleget tenni (Mályusz). E változatos és gazdag tartalom után Kisebb Közlemények, Ismertetések és Vegyes Közlemények aktuális rovatai következnek.

E folyóirat létesülése is újabb bizonyíték a magyar történetírás szép lendületéről. Egyike azon örvendetes jelenségeknek, melyek világosan jelzik, hogy a magyar tudományosság valósággal újjászülése korába lépett. „Hosszúra tervezett útja“ első állomásán örömmel üdvözljük az új folyóiratot!

Lukcsics Pál.

Giuseppe Baffico: A győzedelmes asszony. (Pantheon.) Mindaz, ami csak izgathatja egy tisztulatlan izlésű közönség érdeklődését, egyúvé van hordva ebben a detektív-regénnyel bélelt, pikáns elbeszélésben. Van benne egy bűnös és épp ezért győzedelmes asszony. Természetesen a kis Ágnesen, az „égi szerelmen“ kell győzedelmeskednie. Van benne egy fiatalember, aki detektívnek csap föl s arra vállalkozik, hogy az alig egyszer látott nő arcából és viselkedéséből következtessen, melyik színházban kell őt ma este megtalálnia. Van benne örültekháza kacagó és síró operáörültekkal, Montecarlo, rulett, vén kokott, diplomata, Róma, elegáns szállodák, egymásba nyíló hotelszobák. Fűszerül kapunk egy kis olcsó lírát, pazar berendezést, „nagyszerű“ ágyat, szuggesztíót, miegymást. De a sok mártás és fűszer közt ne feledjük a pecsenyét sem. Ott terpszkedik középtt: a bűn.

Emma Helwing — egy lelkiismeretlen ideg orvos segítségével — az örültekházába zárátja épeszű férjét, hogy tőle megszabaduljon s vagonát megkaparinthassa. Arturo Rinaldi fölfedezi ezt a gonosztettet, mikor egy alkalommal meglátogatja az ideggyógyintézetet. Elhatározza, hogy kiszabadítja a szerencsétlen embert. Később igen romantikus körülmények közt megkapja az elzárt férj emlékiratát is. Hogy a dolognak végére járjon, az asszony után veti magát, ki undok, élödsi büntársával pazarolja ura vagonát. Megtalálja. Miközben azonban a titkot ki akarja deríteni, maga is szerelemre gyúl az asszony